Ontspanning en blijvende vrede?

Het jaar 1991 kenmerkte zich door een aantal politiek-militaire gebeurtenissen, die bepalend zullen zijn voor de mondiale politieke constellatie van ten minste het komende decennium. In januari brak de – overigens verwachte – Golfoorlog uit. Voor het eerst sinds het Koreaanse conflict uit het begin van de jaren '50 kwam het weer tot een gezamenlijk militair optreden onder de vlag van de Verenigde Naties, anders dan in de vorm van waarnemings- of vredesoperaties.
Voorts brokkelde de interne samenhang en daarmee de macht van de supermacht de Sovjet-Unie steeds verder af. Dat resulteerde rond Kerstmis 1991 in de formele ontbinding van de Sovjet-Unie en de formatie van het Gemenebest van Onafhankelijke Staten waarin de Russische Federatie (gewoonlijk aangeduid als Rusland) de belangrijkste rol lijkt te spelen.
Ten slotte ontstond er in de wereld een aantal brandhaarden met veelal een sterk nationalistisch karakter. Het meest in de publiciteit was ongetwijfeld het Joegoslavische conflict tussen de Serven en de Kroaten, waarbij ook de vrijwel machteloze rol van de EG duidelijk tot uiting kwam. Ook deden zich nationalistische conflicten voor in de Kaukasische republieken van de voormalige Sovjet-Unie.

Door de genoemde ontwikkelingen is een rode draad te trekken: de teloorgang van één van de beide supermachten. De Sovjet-Unie was niet langer in staat een mede-bepalende rol te spelen in de wereldpolitiek. Daar waar bijna 40 jaar vrijwel elk actief optreden van de VN werd voorkomen door veto's van de Sovjet-Unie in de Veiligheidsraad, bleek het nu mogelijk onder de voortrekkersrol van de Verenigde Staten in het Midden-Oosten orde op zaken te stellen. Overigens is het twijfelachtig of de nationaliteitsproblemen in Joegoslavië tot de huidige proporties hadden kunnen uitgroeien indien de machtspositie van de Sovjet-Unie niet zou zijn aangetast. Dat geldt zeker voor de situatie in de Kaukasische republieken.

Uit het voorgaande kunnen verschillende conclusies worden getrokken. In de eerste plaats is er door de ontbinding van de Sovjet-Unie een einde gekomen aan een periode van stabiele, relatief zekere, politieke patstelling tussen twee supermogendheden. Door het wegvallen van de Sovjet-Unie is in die voormalige staat en in een deel van Oost-Europa een machtsvacuüm ontstaan, dat niet op korte termijn zal kunnen worden opgevuld, noch door het nieuw opgerichte GOS, noch door Rusland, de VN of de NAVO. Daardoor zal in die gebieden voor een langere periode een instabiele situatie blijven bestaan. Gezien ook het feit, dat in vrijwel alle staten in dat gebied grote etnische minderheden bestaan, is de kans op het uitbreken van conflicten niet denkbeeldig. Bij dergelijke conflicten kunnen dan vaak verscheidene staten betrokken zijn, en escalatie van een conflict is niet altijd uit te sluiten.
Ook leert 1991 ons, dat ogenschijnlijk stabiele politieke situaties als bij donderslag kunnen veranderen. Dat is zeker van belang als het directe voordelen oplevert, zoals het wegvallen van de dreiging die van het Warschau-Pact uitging. Of daarmee de dreiging uit Oost-Europa voor langere tijd tot het verleden behoort valt echter nog te bezien.
Hierbij is het interessant te wijzen op de situatie in Europa nu precies 200 jaar geleden, zoals ook dr. Ezio Bonsignore deed in *Military Technology* van december 1991. Vele naties zullen destijds met instemming de in 1789 beginnende ondergang van de Franse monarchie, met de daarmee gepaard gaande vermindering van de dreiging, hebben waargeno-

men. Maar in 1795 stonden de Franse troepen al op Nederlandse bodem. Hier bleek het mogelijk de bevolking ondanks (of misschien wel dankzij) de slechte economische toestand te mobiliseren voor een toch tamelijk riskante onderneming.
Ten slotte moet men zich ook realiseren, dat juist de dreiging, die van het Warschau-Pact uitging, een van de belangrijkste bindende krachten voor het NAVO-bondgenootschap was. Het wegvallen van de dreiging biedt ruimte voor het opnieuw oplaaien van oude meningsverschillen tussen bondgenoten onderling. Bovendien moet rekening ermee worden gehouden, dat de Verenigde Staten, door de minder goede economische situatie en de voor de deur staande presidentsverkiezingen, de komende jaren meer aandacht voor de interne dan voor de externe politiek zullen hebben. Een verminderde inspanning voor de NAVO zou daarvan het gevolg kunnen zijn.

Samenvattend kan worden vastgesteld dat op dit moment de directe externe dreiging voor het NAVO-bondgenootschap gering is. Tevens is te concluderen, dat in een belangrijk deel van Europa en Azië een politiek instabiele situatie is ontstaan. Ten slotte is het niet uit te sluiten, dat de geconstateerde politieke instabiliteit nog wordt vergroot door vermindering van de macht van de NAVO.

Wat zouden deze conclusies nu voor de komende jaren moeten betekenen? In ieder geval dient ervoor te worden gezorgd, dat de interne samenhang van de NAVO gewaarborgd blijft. Daartoe mag de relatieve militaire macht van een land, d.w.z. in vergelijking met die van andere landen, niet onevenredig afnemen. Dat zou vooral voor de Europese landen moeten betekenen, dat slechts met de grootste terughoudendheid verdergaande reducties worden doorgevoerd dan thans in het CFE-akkoord zijn overeengekomen. Ook dient men voldoende industriële capaciteit te bezitten om, zo dat nodig mocht zijn, het militaire potentieel weer uit te breiden. Dat houdt dus ook in dat de wapenindustrie, die aanzienlijk zal moeten afslanken, niet geheel mag verdwijnen. Een tot nul gereduceerde capaciteit zal, zelfs binnen de aanzienlijk langere waarschuwingstijd, niet tijdig zijn te regenereren.
Met name Nederland zal zich ervan bewust moeten zijn, dat de voorziene reducties tot 1998 met ca. 30% veel verder gaan dan in het CFE-akkoord is overeengekomen. De ontwikkelingen hier tonen dat steeds meer kan worden gesproken van een soort prijsschieten op het defensiebudget. Het is niet alleen bruikbaar om begrotingstekorten aan te zuiveren, maar het kan ook worden aangewend ter versterking van de politiekorpsen (interne veiligheid), voor ontwikkelingshulp en voor economische steun aan Oost-Europa. Aan een aanpassing van de in 1990 verschenen Defensienota lijkt niet meer te ontkomen en dat zal waarschijnlijk ook reeds dit jaar gebeuren. Het is te hopen, dat de politieke leiding daarbij behoedzaam te werk zal gaan.

Zoals hierboven geschetst geeft de internationale politieke situatie zeker geen uitzicht op een langdurige, stabiele vredesperiode. Indien Nederland in dit kader een actieve rol wil spelen dan zal de positie die men daartoe nodig oordeelt ook in de omvang en samenstelling van de krijgsmacht tot uitdrukking moeten komen.
Bovendien bevindt de krijgsmacht zich midden in een drastische reorganisatie die, ondanks de mogelijke persoonlijke consequenties, met de nodige geestdrift wordt uitgevoerd. Er kan zelfs worden gesproken van een nieuw elan. Het in een dergelijke situatie opleggen van nog verder gaande reducties kan slechts een funeste invloed hebben op het moreel en daarmee de kwaliteit van de krijgsmacht. En ook hier geldt, dat een goede defensieorganisatie sneller wordt afgebroken dan opgebouwd. Ervaringen uit de jaren '30 onderstrepen dat.

